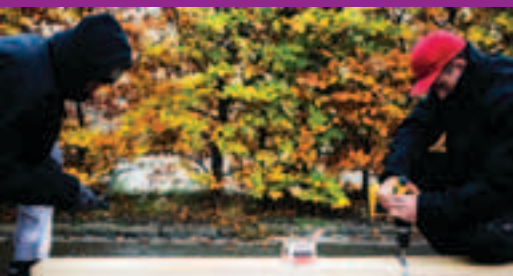

Bedre overgange for udsatte unge

KORT & KLART

Om dette hæfte

Dette hæfte opsummerer de væsentligste pointer i SFI's midtvejsevaluering af efterværnsprojektet "Vejen til uddannelse og beskæftigelse".

I hæftet kan du læse om de foreløbige erfaringer med projektet i de fire forsøgskommuner – Fredericia, Gentofte, København og Roskilde – der deltager i projektet. Hvordan har projektet ændret samarbejdskulturen blandt fagpersonerne i kommunen, hvilke positive erfaringer har man gjort sig, og hvor ligger udfordringerne?

Projektet "Vejen til uddannelse og beskæftigelse" er iværksat af Socialstyrelsen for satspuljemidler. I projektet afprøves en særligt udviklet samarbejdsmodel, der skal styrke kommunernes arbejde med at skabe gode overgange til voksenlivet for anbragte eller tidligere anbragte unge. Fokus i projektet er at hjælpe de unge videre i uddannelse og beskæftigelse.

Projektet afsluttes i 2015. SFI vil til den tid udgive en slutevaluering af projektet.

SÅDAN ER EVALUERINGEN UDFØRT

Midtvejsevalueringen bygger på en række interview i de fire projektkommuner Fredericia, Gentofte, København og Roskilde. Interviewene er foretaget i to runder:

- Første interviewrunde fandt sted kort efter projektet blev sat i gang, og bestod af fokusgruppeinterview med fagpersoner i hver kommune. Deltagerne i fokusgrupperne var sagsbehandlere, UU-vejledere, jobkonsulenter, pædagoger og fagledere.
- Andet interviewrunde fandt sted i slutningen af udviklingsfasen. Her gentoges fokusgruppeinterviewene, så vidt muligt med de samme deltagere. Dertil kom en række individuelle interview med projektlederen i hver kommune og med anbragte eller tidligere anbragte unge (eller deres kontaktpersoner), der har deltaget i projektet.

Midtvejsevalueringen fokuserer alene på fagpersonernes og de unges foreløbige erfaringer med projektet, og kan ikke sige noget om projektets langsigtede virkninger.

OM PROJEKTET

Projektet "Vejen til uddannelse og beskæftigelse" er et af i alt ti initiativer under "Efterværns-pakken", som Satspuljepartierne har afsat midler til under forhandlingerne for 2011-2014. Socialstyrelsen har sammen med Rambøll Management Consulting og de fire projektkommuner udviklet den samarbejdsmodel, der afprøves. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd står for at evaluere projektet.

Fokus: Bedre overgange

Formålet med projektet "Vejen til uddannelse og beskæftigelse" er at skabe bedre overgange til voksenlivet for anbragte og tidligere anbragte unge. Det fordrer, at der arbejdes med brobygning på flere niveauer i ungeindsatsen:

- I den organisatoriske overgang, når de unge forlader forvaltningens børnesystem og træder ind i voksensystemet
- I det indbyrdes samarbejde mellem de kommunale fagpersoner omkring den unge
- I den personlige proces, hvor den unge, med støtte fra professionelle, bevæger sig mod et selvstændigt voksenliv med uddannelse og beskæftigelse.

Overgang mellem barn og voksen

For anbragte unge kan overgangen fra barn til voksen ofte være særlig svær. De kan mangle personligt netværk og må klare udfordringerne på egen hånd, eller med den støtte fra myndighederne, som de har til rådighed. Formelt overgår de unge fra loven om social service til loven om aktiv socialpolitik. På et organisatorisk plan overgår de unge fra et børnesystem, hvor der ydes omsorg og 'tages hånd om' til et voksen-system, hvor de unge forventes selvstændigt at tage ansvar for deres tilværelse. Samarbejdsmodellen adresserer dette ved at skabe bedre koordineret samarbejde mellem kommunale fagpersoner, de unges netværk og de unge selv.

SAMARBEJDSMODELLENS ELEMENTER (KILDE: SOCIALSTYRELSEN)

- **Ansvarlig tværgående koordinator:** Den unge får én fast koordinator, som er ansvarlig for at koordinere og skabe sammenhæng i den unges forløb .
- **Tværfagligt team om den enkelte unge:** Den unge får et tværfagligt team, som støtter den unge i at komme i gang med uddannelse og beskæftigelse. Der udarbejdes en kontrakt på opstillede delmål og mål for den unges udvikling.
- **Faste tværfaglige møder, hvor den unge deltager:** Den unge og koordinatoren afholder sammen med det tværfaglige team og øvrige relevante fagpersoner minimum tre lovbestemte møder, når den unge er 16 år, 17½ år og 18 år. Ekstra møder indlægges efter behov.
- **Forpligtende aftaler om mål og handlinger:** Sammen med den unge indgår det tværfaglige team forpligtende aftaler med den unge
- **"Den unges voksen":** Den unge vælger sammen med koordinatoren en voksen fra sit netværk, der kan støtte den unge i forløbet.
- **Dokumentation af resultater:** Den unges udvikling i forhold til uddannelse og beskæftigelse følges løbende og systematisk i en mødetjekliste, både for at kunne målrette indsatsen og for at kunne dokumentere aktiviteterne og resultaterne af samarbejdet.
- **Tværgående ledergruppe:** Ledergruppen har til opgave at prioritere ressourcer til det tværfaglige samarbejde og den indsats, som skal hjælpe den unge i uddannelse og beskæftigelse. Ledergruppen følger aktiviteterne og resultaterne tæt via data fra mødetjeklisten og afrapporterer disse til direktører og politikere.

Læs mere om samarbejdsmodellen og find guide til implementering på socialstyrelsen.dk

-> Børn og unge -> Efterværn -> Vejen til uddannelse og beskæftigelse

Overgang mellem fagpersoner i kommunen

Der opstår ofte udfordringer, når børne- og voksensystemet skal samarbejde om unge, der fylder 18 år og skal forlade deres anbringelse. Et af de centrale elementer i samarbejdsmodellen er derfor at arbejde på at overkomme organisatoriske og kulturelle kløfter mellem afdelinger og forvaltninger.

Overgang til et ståsted inden for uddannelse og beskæftigelse

Samarbejdsmodellen giver mulighed for, at gabet mellem de unge og fx uddannelses-systemet kan udbedres eller i det mindste gøres lettere overkommeligt. Modellens succes afhænger her også af en række ydre strukturelle betingelser – fx hvilke muligheder der er til stede i kommunerne for at tilbyde uddannelsespladser, praktikpladser mm.

Tidligere har tingene været skilt ad. Skolen har taget sig af skolen, behandlingsdelen har taget sig af behandlingsdelen og vi har taget os af det vi har skullet som rådgivere. Hvor det (red. med samarbejdsmodellen) bliver alles fælles ansvar at det unge menneske skal fungere som et helt menneske og ikke kun som brøkdeler. (Projektleder)

Evalueringens resultater

Midtvejsevalueringen viser, at selvom der er tale om foreløbige erfaringer i fire projektkommuner, så åbner samarbejdsmodellen nogle interessante perspektiver. Den generelle vurdering af projektet fra de fire kommuner er da også overvejende positiv.

Projektets muligheder

Kommunerne peger på tre aspekter, som fagpersoner og projektledere ser som de mest lovende i forhold til projektets mål.

De er:

At indsatsen i højere grad koordineres, både mellem fagpersonerne i kommunen og mellem fagpersonerne, den unges netværk og

den unge selv. Der sker en kontinuerlig udveksling af viden, og fagpersonerne oplever et fælles ansvar og forpligtelse.

At indsatsen i højere grad målrettes og får fokus på uddannelse og beskæftigelse. Der sættes konkrete og tilpassede mål, og man tager udgangspunkt i de unges kompetencer og ressourcer, snarere end i deres personlige problemer.

At indsatsen i højere grad inddrager den unge og bliver en indsats for og med den unge. Den unge får en højere grad af medbestemmelse, og målene tager udgangspunkt i den unges ønsker og kompetencer.

Projektets udfordringer

Der er også en række udfordringer i projektarbejdet. De væsentligste er:

At projekterne støder på forhindringer internt i kommunerne. Det sker både i form af kulturelle sammenstød mellem forvaltninger og afdelinger og i form af lovgivning, der kan synes uhensigtsmæssig i projektets kontekst.

At det kan være vanskeligt at finde uddannelses- og praktikpladser og boliger til de unge i den enkelte kommune.

At de unge ikke er parate og motiverede til at gribe de muligheder, projektet giver. Særlig problemer omkring psykisk sårbarhed og misbrug fylder meget hos de unge.

En koordineret indsats

De deltagende kommuner oplever, at samarbejdsmodellen kan lede til en bedre koordineret indsats – både internt mellem de kommunale fagpersoner, og bredere mellem kommunen, den unges netværk og den unge selv. Internt i kommunerne er der dog også kulturelle og juridiske udfordringer i samarbejdet.

Fælles ansvar og forpligtelse

Fagpersonerne giver udtryk for, at ansvaret for den unges sag fordeles bredt ud og at alle har en aktiv rolle. Det sker især i kraft af samarbejds møderne, hvor de forskellige repræsentanter byder ind med deres fagområde og forpligter sig på de aftaler, som indgås. Det åbner mulighed for, at alle fag-

personer i samarbejdsgruppen oplever fælles ansvar og forpligtelse, og alle engagerer sig i, at skabe den bedst mulige indsats for de unge. Alle har løbende opmærksomhed på den unge og tilbyder rettidigt den unge støtte, og der sker en løbende udveksling af viden mellem fagpersonerne, den unges netværk og den unge selv.

Barrierer

En udfordring er de kommunale systemers tilvænning til det tværfaglige samarbejde, som kan involvere visse kultursammenstød. Der er fx forskelle på et børnesystem, hvor der ydes omsorg og 'tages hånd om' og et voksensystem, hvor de unge forventes selvstændigt at tage ansvar for deres

Det, der er anderledes ved samarbejds møder, end det vi normalt gør, det er jo den der forpligtelse, alle har rundt om bordet. At det ikke kun er den enkelte, som er tovholder, og at man faktisk dels har de her metoder at arbejde ud fra, skabelonerne, men også, at alle har en aktie i mødet – en kan være ordstyrer, en kan være referent – og alle i samarbejdsmodellen har retten til at indkalde til et møde, hvis der er behov. (Faglig konsulent, børne- og familieforsvar)

Man har mødtes, inden tingene går galt. Hvis først man skal mødes, når det er gået galt, hold da op, bare den tid det kan tage at organisere det. Bare det, at man har mødtes, så er man på forkant. (Familieplejekonsulent)

Da man startede (initiativet) op, havde man en idé om, at det var et projekt med en faglig udvikling. Hvor man kunne udvikle metoder og pædagogik. I princippet er det ikke kun et spørgsmål om faglig sparring, men endnu mere en organisationskultur, der skal ændres. Og der er det ledelse, så det batter. (...) Vil man banke gamle strukturer ned og starte noget nyt op? (UU-vejleder)

tilværelse. Sommetider er der i udgangspunktet ikke enighed blandt de professionelle om, hvori problemstillingen består; en socialrådgiver fra socialforvaltningen og en UU-vejleder ser ikke nødvendigvis det samme unge menneske, selvom cpr-nummeret er det samme. De unge kan således blive genstand for et sammenstød mellem forskellige professionelle tilgange, som påvirker den indsats, der ydes. Det kræver ledelsesmæssig styrke og engagement at nedbryde sådanne kulturelle kløfter og ændre samarbejdsformerne.

Juridiske forhindringer

Der er i udgangspunktet flere lovgivninger i spil på samarbejds møderne, herunder serviceloven, beskæftigelsesloven og de særlige ungereglere. Det er vigtigt for samarbejdet, at der er repræsentanter med til samarbejds møderne, som har ekspertise inden for de forskellige lovområder, og som

vel at mærke også har beslutningskompetencer på området. Flere fagpersoner efterlyser også en mere fleksibel lovgivning, fx i forhold til, hvilke tilbud der er til unge henholdsvis under eller over 18 år.

Efterlysning af tidlig indsats

De unge er som oftest ikke ubeskrevne blade, når de træder ind i projektet som 15-årige. De eller deres familier har typisk tidligere modtaget indsatser, og timingen, kvaliteten og virkningen af de indsatser har betydning for, hvor de unge nu befinder sig. Flere af de professionelle giver i den forbindelse udtryk for, at der bør sættes tidligere ind. Hvis de unge er nået dertil, hvor de har det rigtig svært, så bliver den professionelle opgave ofte langt vanskeligere, end hvis der var blevet sat ind tidligere.

En målrettet indsats

I samarbejdsmodellen målrettes indsatsen til at tage udgangspunkt i de unges uddannelse og beskæftigelse. Erfaringen i de fire kommuner er, at det giver et konkret fokus for indsatsen. Der sættes tydelige og tilpassede mål, og samarbejds møderne fokuserer på de unges ressourcer. Indsatsen er dog også afhængig af de reelle muligheder for uddannelses- og praktikpladser, og her kan der være vanskeligheder.

Konkrete mål

Målretningen af indsatsen giver et konkret fokus, der kan omsættes i tydelige mål og aftaler. Fagpersonerne er opmærksomme på, at gøre målene så konkrete som muligt, og definere mindre delmål, som ikke tager pusten fra de unge. De unge har taletid, og der lyttes til, hvad deres ønsker for fremtiden måtte være. De ønsker skal samarbejdsgruppen i fællesskab arbejde hen imod.

Fokus er på beskæftigelse og uddannelse. Det gør også den forskel, at vi har det særlige fokus. Det giver en anden mening for de unge, fordi det er lettere at tale om misbrug, eller at man har det skidt derhjemme, fordi det hele tiden er med udgangspunkt i, hvordan er det i forhold til uddannelse og beskæftigelse. Det gør det måske lidt lettere at tale om. Det er ikke så fordømmende, men en anden tilgang, man har til det. (Projektleder)

Fokus på ressourcer

Flere af fagpersonerne giver udtryk for, at når indgangsvinklen er uddannelse og beskæftigelse, så får deres tilgang til de unge også en mere positiv og anerkendende karakter. Det drejer sig ikke om at gennemgå den unges personlige problemer, men i stedet se på, hvad den unge er god til, og tage udgangspunkt i det. Øvrige forhold, som kan have betydning for den unges videre udvikling, skal der også tages hånd om, men det gøres i relation til uddannelse og beskæftigelse. Samarbejdsmodellen anslår derfor i højere grad en ressourceorienteret tilgang.

Mangel på praktikpladser

En vigtig forudsætning for at de unge kan opnå uddannelse og beskæftigelse er, at der er praktik- og uddannelsespladser til stede. Det oplever fagpersonerne kan være en udfordring. Hvis de unge ikke kan opnå praktikpladser på arbejdspladser, der afspejler bredden af arbejdsmarkedet,

dvs. også i private virksomheder, så opnår de kun adgang til et lille hjørne af arbejdsmarkedet. Vanskelighederne med at få en praktikplads kan desuden føles som et personligt nederlag for den unge, hvilket potentielt kan øge sårbarheden yderligere. Uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet danner således en betydningsfuld kontekst for samarbejdsmodellens rækkevidde og de unges muligheder.

Boligforhold

Et andet forhold som har betydning, er de unges muligheder for at få et sted at bo. Det er en udfordring, der i højere grad karakteriserer landets store kommuner, hvor befolkningstæthed, begrænset boligudbud og deraf høje huslejer gør betingelserne svære for udsatte unge.

Der er barrierer, hvis vi kigger på praktikpladser. Der er også noget arbejdsmarkedsmæssigt, hvis vi kigger ud i det private, at det kan underlygende være svært. Vi kan godt have intentioner om, at nu skal den ene eller anden i praktik, men hvor Silvan eller Jem og Fix eller hvad ved jeg, bliver ved med at sige nej. Hvis vi kun laver tilbud i systemet bliver det bobler, hvor alle er forstående – og det er ikke virkeligheden. (Projektleder)

En indsats for og med de unge

Hensigten med samarbejdsmodellen er at sætte de unge i centrum for samarbejdet. Det er deres ønsker for fremtiden, der skal være rettesnor i forhold til at udforme planer og definere mål. Det fokus har stor værdi, mener de professionelle, men giver også udfordringer, særligt når de unge ikke er parate eller motiverede til at tage en aktiv rolle.

Mulighed: Medbestemmelse og ansvar

Samarbejdsmodellen giver de unge medbestemmelse og medansvar i forbindelse med beslutninger om deres fremtid. Det sker, ved at de definerede mål og delmål tager udgangspunkt i de unges ønsker og kompetencer, og ved at samarbejdsgruppen støtter og opmuntrer de unge til i en glidende overgang at påtage sig mere ansvar og selvstændighed.

I starten tænkte jeg... men jeg synes det var rigtig godt, at vi fik skrevet de skemaer, fordi så er det ikke sådan at man skål gå og vente på at se papirerne. Men at man kan se hun sidder og skriver, og man er selv med i det hun skriver. Det synes jeg er rigtig dejligt, at man selv har indblik i hvad de skriver. (Pige, 17 år)

Det bliver tydeligt for den unge, hvis han eller hun ikke kommer med noget til mødet, så sker der heller ikke noget. Så går vi fra mødet, og den unge siger "Jamen vi har jo ikke aftalt noget". "Nej, for du har ikke bidraget med noget. Der er de her muligheder, og du har ikke sagt ja til noget af det, og derfor går du ud af døren, selvom der ingenting er sket." (Socialrådgiver, Ungdomsrådgivning)

Unge som har de bedste intentioner, men har et stort misbrug, de møder ikke op. Eller en ung, der har ADHD og er voldelig og har slået alle de andre (på skolen). Jeg synes mange gange, at det er det der er problemet. Man kan se i de unges øjne, at de gerne vil, men at de opgiver. Det er barrierer udefra, som man ikke altid kan gøre noget ved. Man kan ikke forvente, at når man laver en plan for en ung, så holder den. (UU vejleder)

Hvordan pokker er det vi skaber motivationen hos de unge? det kunne jeg godt bruge noget sparring på. Hvordan får vi de unge til at forstå vigtigheden? For uden at de synes det er vigtigt, så kommer vi ikke nogen vegne. (Projektleder)

De professionelle ser stor værdi i samarbejdsmodellen og dens potentielle gennemslagskraft. De giver udtryk for, at det har værdi, at de unge skal bringes med ind som en aktiv aktør. De unge selv ser gode muligheder i modellen, men har også visse forbehold og har generelt svært ved, at skelne mellem deres tid i "Vejen til uddannelse og beskæftigelse" og før da.

Barriere: Parathed og motivation

Det er ikke alle unge, der kan glide over i en mere aktiv rolle, hvor de selv skal defi-

nere deres ønsker og behov. Mulighederne for dette afhænger i høj grad af de unges parathed og trivsel. Fagpersonerne giver udtryk for, at der er en række barrierer til stede blandt de unge og at det er en svær professionel opgave, at støtte de unge til at overkomme disse barrierer. Særligt nogle unges misbrug og psykiske mistrivsel giver svære udfordringer. Flere af fagpersonerne efterlyser psykologisk bistand til de unge, og beklager de sommetider meget lange ventelister, der kan være til psykologisk behandling.

Det videre arbejde

De foreløbige erfaringer med projektet "Vejen til uddannelse og beskæftigelse" er overvejende positive. Baseret på midtvejsevalueringen kan man dog også pege på en række forhold, der er afgørende for, om samarbejdsmodellen også på langt sigt får den ønskede virkning.

Helhjertet ledelsesopbakning

Som nævnt lægger samarbejdsmodellen op til en egentlig kulturændring i kommunernes håndtering af ungesager. Evalueringen rummer eksempler på, at der i udgangspunktet ikke engang er enighed blandt de professionelle om, hvori problemstillingen overhovedet består for den unge. Første skridt til ændre dette synes at være, at de professionelle sætter sig omkring et bord

sammen med den unge, som det sker i samarbejdsmodellen.

Hvis modellen skal udfolde sit virkelige potentiale, så kræver det imidlertid en helhjertet satsning, hvor det ikke er i forvaltningens kroge, at udviklingen sker, men hvor forandringerne involverer alle relevante parter, og hvor hele gruppen af anbragte unge udgør målgruppen. Det kræver, at man som ledelse ønsker reelle organisatoriske forandringer og er parat til at støtte op om processen – og at man ser samarbejdsmodellen som noget, der skal bidrage til at sætte varige spor i forvaltningssystemet.

Kumulativ vidensopbygning

Det er væsentligt, at der i samarbejdet løbende opbygges en fælles viden blandt de professionelle om den enkelte unge og dennes særlige situation. Det fordrer, at man anerkender værdien af hvert enkelt professionelt perspektiv i samarbejdet. Det at få sat ansigt på hinanden på tværs af afdelinger og institutioner letter i sig selv arbejdsgangen og koordineringen af opgaverne, men med det bør også følge, at man som professionel får øje på de andres kompetencer og ser mulighederne i de fælles løsningsstrategier. En sådan faglig udveksling og fælles vidensopbygning er helt afgørende for at kunne støtte de unge i overgangen til et selvstændigt voksenliv.

Fokuseret og fleksibel støtte

Hvis det givne fokus på uddannelse og beskæftigelse skal give mening for hele gruppen af anbragte unge, så følger det, at støtten også skal være fleksibel. Lykkes det ikke, står man med det dilemma, at man er

nødt til at give slip på den gruppe af udsatte unge, for hvem uddannelse og beskæftigelse aktuelt forekommer uoverkommeligt og urealistisk. Mange tidligere anbragte kan være forsinkede i deres udvikling, både mentalt og konkret i forhold til skolegang mv. Det er vigtigt, at man ikke i sin iver efter at få alle unge i gang glemmer, at der kan være andre ressourcer at bygge på hos disse unge, som måske ikke kan danne grundlag for en ungdomsuddannelse her og nu, men som stadig kan være byggesten på vejen til et godt voksenliv.

Pjecen er forfattet af:

Stine Tankred Luckow, videnskabelig assistent, SFI

Trine Jørgensen, kommunikationsmedarbejder, SFI

Mere viden om bedre overgange for udsatte unge:

Stine Tankred Luckow, Turf Böcker Jakobsen, Anders Posselt Langhede, Jan Hyld Pejtersen:

Bedre overgange for udsatte unge, Midtvejsevaluering af efterværnsinitiativet "Vejen til uddannelse og beskæftigelse". SFI-rapport 13:20, 2013.

Rapporten kan bestilles eller downloades via www.sfi.dk

SFI DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

Udgiver: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2013

Foto: Colourbox, Polfoto og iStock

Design: heddabank.dk

Tryk: rosendahls schultz grafisk